

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 12 november 1940 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av bostäder för viss personal vid Skaraborgs flygflottilj.

(1:a avd.)

I en den 11 oktober 1940 dagtecknad proposition, nr 49, har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket till Anordnande av bostäder för viss personal vid Skaraborgs flygflottilj å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 1,000,000 kronor.

I propositionen nr 314/1938, vari föreslogs att Värmlands flygflottiljs förläggningssort skulle i stället för Karlstad bli Såtenäs i Skaraborgs län, upptogs i kostnadsberäkningarna för den nya förläggningen ett belopp av cirka 875,000 kronor för anordnande av tjänstebostäder. Hela kostnaden för Såtenäsförläggningens ordnande beräknades till 7,100,000 kronor. Riksdagen, som biföll vad i propositionen föreslagits, hade intet att erinra emot de gjorda kostnadsberäkningarna och anvisade för påbörjande av arbetena med den nya förläggningen för budgetåret 1938/39 under fonden för förslag till statsverket ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I statsverkspropositionen till 1939 års riksdag upptogs frågan om anvisande av ytterligare anslagsmedel för Såtenäsförläggningen, därvid för ändamålet för budgetåret 1939/40 äskades ett reservationsanslag av 5,500,000 kronor. För tjänstebostäder räknades alltjämt med ett belopp av 875,000 kronor. I propositionen anmäldes vidare, att flygförvaltningen hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att inom ramen av totalkostnaden för flygvapnets tjänstebostäder de för de särskilda förläggningssplatserna angivna medlen för tjänstebostäder måtte kunna förskjutas mellan de olika flottiljerna, i den mån detta betingades av den civila bebyggelsens utveckling eller andra på denna fråga inverkan omständigheter. Föredragande departementschefen uttalade, att han intet hade att erinra mot ett dylikt förfarande, vilket kunde visa sig vara i vissa fall både ekonomiskt och praktiskt. Vad sålunda förekommit föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

Genom beslut den 26 maj 1939 fastställde Kungl. Maj:t situationsplan och principritningar för Såtenäsförläggningen samt medgav att flygförvaltningen finge i huvudsaklig överensstämmelse med ett ingivet kostnadsförslag och

inom ramen av detsamma under budgetåret 1939/40 påbörja uppförandet av samtliga i situationsplanen upptagna byggnader. I nämnda kostnadsförslag hade beräknats för tjänstebostäder 851,000 kronor. Sedermera medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 1 december 1939, att utöver nämnda belopp finge tagas i anspråk sammanlagt 848,750 kronor av medel, som enligt tidigare beräkningar avsetts för uppförande av tjänstebostäder vid andra flygflottiljer.

För uppförande av tjänstebostäder vid Skaraborgs flygflottilj har sålunda hittills anvisats ett sammanlagt belopp av $(851,000 + 848,750 =)$ 1,699,750 kronor. Dessutom hava i vissa andra byggnader vid flottiljen inrymts bostadslägenheter för köksföreståndare, maskinist, eldare m. fl.

I en den 10 augusti 1940 dagtecknad promemoria har *flygförvaltningen* anmält, att det konstaterats, att bostadsförhållandena i Såtenäs vore sådana, att förutom de tjänstebostäder, vilka iordningstälts inom flottiljområdet, med nödvändighet krävdes ytterligare omkring 40 lägenheter för vid flottiljen anställd personal. Av dessa lägenheter, vilka till övervägande del borde innehålla två rum och kök, borde huvuddelen vara färdigställd den 1 april 1941 och resten den 1 oktober 1941. Mark för den ifrågasatt bebyggelsen kunde emellertid icke disponeras inom flottiljområdet; ej heller funnes annan kronojord att tillgå. Däremot funnes i närheten av flottiljen ett lämpligt område om cirka 15.1 hektar, tillhörigt Tuns församling. För att undersöka möjligheterna att snabbt och billigt kunna få till stånd en tillfredsställande bebyggelse på Såtenäs hade hänvändelse gjorts till Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. (HSB). Vid sammanträde hos flygförvaltningen den 8 augusti 1940, vari representanter för HSB deltagit, hade dessa framlagt ett förslag till kontrakt mellan HSB och flygförvaltningen.

Flygförvaltningen har i nämnda promemoria vidare framhållit, att de hyror, som skulle få uttagas från eventuella hyresgäster inom HSB-området, komme att ställa sig väl höga i förhållande till de inkomster, som flertalet av de åsyftade lägenhetsinnehavarna åtnjöte. Med hänsyn härtill ansåge styrelsen, att staten borde påtaga sig kostnaderna för iordningställande av tomtmark, allmänna vägar m. m., vilka kostnader på så sätt icke skulle behöva belasta befattningshavarnas hyror.

Enligt flygförvaltningens beräkningar skulle de på markförvärv och bebyggelse m. m. belöpande kostnaderna uppgå till sammanlagt 1,029,600 kronor, varav 706,600 kronor skulle genom statens byggnadslånebyrå utlämnas till HSB såsom byggnadskreditiv och 323,000 kronor bestridas direkt av statsmedel.

Statens byggnadslånebyrå har i ärendet anfört, att den ifrågasatta anordningen skulle innebära en för byråns låneverksamhet helt främmande låneform. Byrån, som utginge från att andra medel än de till byrån anvisade låne-medlen borde tagas i anspråk för ändamålet, ifrågasatte om icke byggnadsarbetena borde utbjudas på entreprenad eller utföras i statlig regi.

Egnahemsstyrelsen har anfört bland annat:

Styrelsen hade vid besök på platsen funnit, att ifrågavarande bostäder ovillkorligen borde stå färdiga redan den 1 april 1941. Ett ordnande av bostadsfrågan utan medverkan från statens sida syntes för närvarande icke möjligt.

Egnahemsstyrelsen hade ansett sig böra taga under övervägande, vilka möjligheter som från styrelsens sida förefunnes för att biträda med denna bostadsfrågas lösande. Styrelsen hade för sin del funnit, att, ehuru företaget icke utan vidare kunde inordnas under någon av styrelsens nuvarande verksamhetsgrenar, den förvaltningsapparat som stode till styrelsens förfogande kunde antagas vara skickad att handhava såväl bebyggelsen som den framtida förvaltningen av ett dylikt bostadsområde, detta så mycket mer som ett upplåtande med äganderätt av vissa fastigheter sannolikt skulle komma att beröra styrelsens verksamhet genom att önskemål om egnahemslån komme att framställas. Skäl torde även tala för att samma förvaltningsorgan handhade bebyggelsen och den framtida förvaltningen. Styrelsen vore beredd att, oaktat den korta tid, som stode till buds åtaga sig detta uppdrag.

De bostäder, som avsåges skola uppföras invid flottiljen, skulle upplåtas för sådan huvudsakligen gift (civil) personal, som ej vore berättigad till tjänstebostad. Med utgångspunkt från verkställd inventering av bostadsmöjligheterna i kringliggande bygd hade flottiljchefen uppgivit behovet av nya bostäder den 1 april 1941 på följande sätt:

1 lägenhet	om 4 rum och kök,
5 lägenheter	» 3 » » » ,
40 »	» 2 » » » .

Enligt flygförvaltningens promemoria hade de kostnader, som vore förenade med förvärv av mark, uppförande av bostäder för ifrågavarande personal samt utförande av därmed följande anläggningar, beräknats till sammanlagt 1,029,000 kronor. Egnahemsstyrelsen kunde för närvarande icke göra annat uttalande om den gjorda kostnadsberäkningen än att den vid nuvarande prisnivå icke torde behöva överskridas. Enligt flottiljchefens behovsberäkning skulle lägenheternas antal emellertid uppgå till 46 i stället för tidigare angivna 43. Med tillämpande av flygförvaltningens beräkningsgrunder medförde detta ett ökat kapitalbehov av i runt tal 45,000 kronor.

Egnahemsstyrelsen föresloge, att ett anslag av 1,074,000 kronor, baserat på flygförvaltningens kostnadsberäkning, omedelbart ställdes till styrelsens förfogande, och att redovisning av detta anslags användning lämnades så snart byggnadsföretaget blivit slutfört.

Fastigheterna syntes böra förvaltas av egnahemsstyrelsen med biträde av egnahemsnämnden i Skaraborgs län, vilken bland annat borde hava att uppbära hyror för fastigheterna. För dem, som eventuellt önskade friköpa sina fastigheter, hade styrelsen möjlighet att bevilja egnahemslån i vanlig ordning. Skäl torde tala för att staten vid all försäljning försäkrade sig om återköpsrätt. Egnahemsstyrelsen borde hava möjlighet att inom området försälja tomtter till enskilda personer, t. ex. för drivande av affärsrörelse.

Egnahemsstyrelsen har i fråga om byggnadsarbetets bedrivande ytterligare anfört, att vissa åtgärder omedelbart måste vidtagas, oavsett vem som finge i uppdrag att handhava byggnadsverksamheten. Sålunda hade redan vissa avvägningar och markundersökningar utförts genom flottiljchefens försorg i samråd med styrelsen. På styrelsens byggnadskontor hade utarbetats ett nytt förslag till planläggning av tomtområdet. Jämsides därmed hade hustyper skissats. Förberedande åtgärder hade vidtagits för erhållande av program för anläggning av vägar, vatten och avlopp å området.

I fråga om det för ändamålet till inköp från Tuns församling föreslagna jordområdet hade egnahemsstyrelsen ansett förslaget därom böra godtagas. Församlingen hade den 29 september 1940 beslutat upplåta området med nyttjanderätt tills försäljning kunde ske. Under tiden skulle lösensumman, 27,500 kronor, förräntas efter 6 procent. Med den nuvarande arrendatorn av området borde särskild uppgörelse träffas rörande det intrång i hans rättigheter, som upplåtelsen komme att medföra. De härför erforderliga medlen beräknades kunna inrymmas i det förut angivna kostnadsbeloppet 1,074,000 kronor.

Departementschefen har anfört huvudsakligen följande:

De i förhållande till de ursprungliga beräkningarna stegrade anspråken på bostadsbyggnader sammanhängande delvis med att personalstyrkan vid flotttiljen numera utökats utöver de tidigare personalberäkningarna, men huvudsakligen torde det nu föreliggande bostadsbehovet få tillskrivas den omständigheten, att den privata bebyggelse i orten, som man vid uppgörandet av de ursprungliga planerna räknat med, så gott som totalt uteblivit.

Som förhållandena nu utvecklats syntes det vara ofrånkomligt att på ett eller annat sätt sörja för att bostäder i tid bleve anordnade för personalen vid Skaraborgs flygflottilj, vars uppsättande för närvarande påginge. Den personal, varom nu vore fråga, utgjordes till övervägande del av sådana befattningshavare, vilka kunde beräknas komma att mera stadigvarande tillhöra flotttiljen, såsom hantverkare och montörer m. fl. Detta förhållande talade för att man borde såvitt möjligt söka undvika tjänstebostadsformen med dess bostadstvång. Även den omständigheten, att man ur social synpunkt syntes böra eftersträva en mera egnahemsbetonad bebyggelse, gjorde tjänstebostadsformen mindre lämplig och därtill svåradministrerad. Departementschefen ansåge därför, att sådan form för bebyggelsen borde eftersträvas, att befattningshavarna i fråga antingen finge hyra lägenheterna i vanlig ordning utan bostadstvång eller också finge inköpa lägenheterna med äganderätt.

Det av egnahemsstyrelsen framlagda förslaget syntes i många hänseenden tilltalande och fördelaktigt såväl för kronan som för de tilltänkta hyresgästerna. Med undvikande av den rätt osmidiga apparat som tjänstebostadsformen medförde bibehölles dock områdets förvaltning i statens hand; man undginge sålunda den mellanhand mellan staten och befattningshavarna som flygförvaltningens förslag innebure, vilket i sin tur medförde, att finansieringen av själva bygget och belåningsformerna vid en eventuell försäljning av de enskilda fastigheterna förenklades. Ur ekonomisk synpunkt torde den av egnahemsstyrelsen föreslagna lösningen ställa sig minst lika fördelaktig som flygförvaltningens förslag. I bägge fallen torde man emellertid få räkna med att det nedlagda kapitalet icke komme att kunna i sin helhet förräntas.

De ifrågavarande arbetena syntes böra bedrivas med den största skyndsamhet, om det överhuvud skulle vara möjligt att, som önskvärt vore, få bostäderna färdigställda till den 1 april 1941. Egnahemsstyrelsen hade därför redan satt igång vissa förarbeten för bebyggelsen, bland annat i vad avsåge tomtområdets planläggning, skissritningar till husen samt program för anläggning av vägar, vatten och avlopp på området. För arbetets genomförande i rätt tid bleve det dessutom nödvändigt, att entreprenadanbud å sistnämnda arbeten ävensom å grundarbeten med det snaraste infordrades. Med hänsyn till angelägenheten av att bostäderna ifråga funnes tillgängliga i rätt tid torde intet vara att erinra mot att så skedde.

Beträffande själva bebyggelsens art innebure flygförvaltningens förslag, att bostäderna skulle bestå av så gott som uteslutande enfamiljshus. Efter samma linje bedreves det förberedande arbete, som nu påginge inom egnahemsstyrelsen. Dock torde det icke böra vara uteslutet att, om så visade sig fördelaktigt, anordna en del av bebyggelsen som tvåfamiljshus; detta torde ofta kunna underlätta en försäljning av husen. Departementschefen förutsatte, att Kungl. Maj:t i sammanhang med fastställandet av ritningarna till husen skulle taga ståndpunkt till förevarande fråga. Förvärvet från Tuns församling av det för bebyggelsen avsedda området torde också, på anmälan av egnahemsstyrelsen, få i annat sammanhang upptagas till närmare prövning av Kungl. Maj:t. Emot de preliminärt angivna villkoren för förvärvet syntes emellertid anledning till erinran icke förefinnas. I nyssberörd sammanhang torde Kungl. Maj:t jämväl få tillfälle att taga ställning till frågan om uppgörelsen med den nuvarande arrendatorn av området rörande intrång i hans arrenderätt.

Vad slutligen beträffade kostnaderna för anordnandet av den ifrågavarande bostadsbebyggelsen hade dessa — med utgångspunkt från att sammanlagt 46 lägenheter skulle anordnas — av egnahemsstyrelsen preliminärt angivits till högst 1,074,000 kronor, inklusive tomtförvärvet, tomtmarkens iordningställande m. m. Styrelsen hade framhållit, att de förberedande arbetena ännu icke fortskridit så långt, att en tillförlitlig kostnadsberäkning kunnat framläggas. Departementschefen förutsatte dock, att åtgärder vidtoges för att så långt som möjligt nedbringa kostnaderna. Som emellertid hela frågan snarast möjligt borde föreläggas riksdagen för bedömning, ansåge departementschefen sig böra föreslå, att anslagsfrågan redan i detta sammanhang bragtes under riksdagens prövning. Därvid syntes det vara lämpligt, att för ändamålet å kapitalbudgeten upptoges ett särskilt anslag, som för närvarande icke torde böra sättas högre än till 1,000,000 kronor. Detta anslag torde nu få hänföras till fonden för förslag till statsverket. Som hela företaget skulle slutföras under innevarande budgetår, kunde anslaget vara obetecknat. Sedan företaget färdigställts och kostnaderna för detsamma kunde med säkerhet överblickas, syntes frågan om den framtida finansieringen av företaget böra underställas statsmakternas prövning, därvid ståndpunkt borde tagas, bland annat, dels till frågan om den slutliga redovisningen och förvaltningen av ifrågavarande fastigheter, dels till spörsmålet i vilken mån avskrivning av anläggningskapitalet redan från början borde äga rum.

Anslaget i fråga syntes böra disponeras av egnahemsstyrelsen. Styrelsen borde av anslaget få tillgodogöra sig ersättning för sina egna kostnader i samband med själva byggnadsverksamheten och förberedelserna därtill. I den mån medel för sistnämnda ändamål tarvades redan innan riksdagsbehandlingen av anslagsfrågan hunnit slutföras, syntes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att förskottsvis ställa dylika medel till egnahemsstyrelsens förfogande.

Utskottet anser sig böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Utskottet har emellertid uppmärksammat, att i det närmaste 1,700,000 kronor redan förut tagits i anspråk för uppförande av tjänstebostäder vid Skaraborgs flygflottilj och att denna kostnadssumma är i det närmaste dubbelt så hög som den för ändamålet ursprungligen beräknade.

De för anordnandet av den nu ifrågavarande bostadsbebyggelsen beräknade kostnaderna har utskottet funnit anmärkningsvärt höga, och utskottet förutsätter därför, att alla de möjligheter, som kunna yppa sig för ett nedbringande av kostnaderna, bliva vederbörligen tillvaratagna.

Utskottet.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om vad utskottet i sitt utlåtande den 8 november 1940, nr 47, angående bostadsbyggnader för centrala torpedverkstaden anfört i fråga om byggnadskostnaderna på bostadsmarknaden. I likhet med vad i nämnda utlåtande konstaterats beträffande förhållandet mellan byggnadskostnader och hyrespris synes även i här föreliggande fall komma att uppstå en betydande divergens mellan dessa två faktorer. Då byggnadskostnaderna alltså icke kunna förräntas genom de hyror innehavarna av smärre lägenheter i allmänhet äro i stånd att betala, måste detta missförhållande, om det får fortfara, verka hinderligt för bostadsbyggandet.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket till *Anordnande av bostäder för viss personal vid Skaraborgs flygflottilj* å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 1,000,000 kronor.

Stockholm den 12 november 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson Nilsson* i Malmö, *Berling*, *Alfred Andersson*, *Friggeråker*, *Anderberg*, *Andersson* i Rixö, *von Heland*, *Sundberg*, *Bergman* och *friherre Beck-Friis*; samt

från andra kammaren: herrar *Svensson* i Grönvik, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Andersson* i Falkenberg, *Andersson* i Löbbo, *Ward*, *Bergström*, *Mårtensson*, *Carlström* i Södergården, *Lundberg*, *Staxäng* och *Pettersson* i Dahl.

Reservation

av herr *Carlström* i Södergården.